

KYRKNYTT

Tidningen om

LIVSFRÅGOR OCH KRISTEN TRO

från Svenska kyrkan i Karlstad och Hammarö

Julspecial

med kyrkornas
evenemangs-
kalender

HEMLIGHETER

Vad menar karln?

BISKOPEN SKRIVER OM LUTHER

Christer Sjögrens stora misstag

VÅGAR VARA SIG SJÄLV EFTER BIKT I BOK

4

2017

Vårt bräckliga ljus
visar sig vara starkare
än makernas mörker.

Bild: Hans Kvarnström
Följ Dagdroppar på instagram eller bloggen <http://universitetskyrkankarlstad.blogspot.se> om du vill se fler.

De första kristna firade inte jul. Nä, det var påskan, och uppståndelsen, som stod i centrum. Först några århundraden senare kom även Jesu födelse och julen att bli central. För i julen sammanfattades ju det som – också – är hela poängen med kristendomen: att Gud blev människa i Jesus.

Bibeln har två julevangeliier, både Matteus och Lukas berättar om Jesu födelse, och en viktig poäng i båda är att Jesus inte föds in i något mäktigt eller maktfullkomligt sammanhang. Tvärtom: Gud kommer i evangelierna nedifrån. Att födas i en skitig krubba var inte direkt något statusfyllt för tvåusen år sedan. Det är ett mysterium varför det är så, men Gud verkar gilla att komma från det oväntade hållet. Som den walesiske poeten och prästen R.S. Thomas uttryckte det: "Han är en snabb Gud, alltid långt före oss och borta vid vår ankomst".

Så nu när det närmar sig jul får vi göra som Gud – och bli människor. ●

P.S. Såklart ska du läsa julevangelierna i jul! Du finner dem i Lukas kapitel 2 eller Matteus 1:23ff. D.S.

SÖREN DALEVI
biskop i Karlstads stift

Därför får du Kyrknytt

Kyrknytt betraktas som samhällsinformation och distribueras av posten till alla hushåll – på samma sätt som information från politiska partier, landsting, kommuner och andra religiösa organisationer.

Det innebär att även den som undanbett sig reklam får tidningen i brevlådan.

Läs Kyrknytt på nätet
www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/kyrknytt

Se julspecialen på
www.svenskakyrkan.se/karlstadspastorat/kyrknytt

KYRKNYTT
Karlstads pastorat
Västra Kyrkogatan 5, 652 24 Karlstad

ansvarig utgivare och redaktör
Cecilia Hardestam 054-14 15 32
cecilia.hardestam@svenskakyrkan.se

redaktionsråd
Charlotte Hartwig Lund, Louise Hedberg,
Marie Lundström, Greta Sjöbom, Helena
Söderqvist och Peter Pasalic Östborg

grafisk form
Maria K-Back, Whiter Shade

tryck
LÖWEX Trycksaker AB, Växjö
ISSN 2001-6212

Svenska kyrkan

Olika tro – inget hinder för dialog

SVERIGE PRÄGLAS NUMERA av etnisk och kulturell mångfald och närmare 1,7 miljoner personer i Sverige är födda utomlands. Samtal och dialog är därmed en förutsättning för att kunna leva tillsammans på ett gott sätt.

I samband med Islamiska kulturföreningens vilja att bygga en moské i Karlstad har frågan aktualiserats och grupper av troende samlas sedan en tid för att hålla demokratin och det levande samtalet vid liv. Syftet med samtalen är bland annat att lära känna varandra och öka förståelsen av vad det innebär att leva i ett samhälle där olika livsåskådningar möts och ibland kolliderar med varandra. Träffarna sker såväl i mans-, kvinno- som mixade grupper.

– Det är en nödvändig livshållning att vara öppen mot andra och ha en religionsdialog. Kristna och muslimer tillhör samma familj och är alla Abrahams barn, men kan vi inte prata med varandra uppstår missförstånd, konstaterar prästen Hans Kvarnström. Tillsammans med Jutyar Sindy samordnar han den mixade gruppen där företrädare för shia- och sunnimuslimer samt Svenska kyrkan och frikyrkorna ingår.

– Ja, detta är i grunden ett fredsarbete, tro möter tro så att solen ska kunna skina ännu klarare över Karlstad, konstaterar Rauf Ahmadi, ordförande i Islamiska kulturföreningen.

Under hösten har även Karlstads kommun på politikernas uppdrag, bjudit in till dialogmöten med trossamfunden i Karlstad för att samtala kring demokrati och mänskliga rättigheter och på så sätt samverka för att skapa ett öppet, demokratiskt och jämställt samhälle. ●

FOTO: CECILIA HARDESTAM

Träffarna i religionsdialog-gruppen Tro möter tro bygger samförstånd: "Vi är alla människor och likheterna är större än olikheterna." ○

DANS över alla gränser

KOM MED då vi dansar varandras danser! Fri entré

NÄR: Lördagarna 2/12 kl 14-16, 16/12 kl 16-18 och 13/1 kl 12-14

VAR: Fröding Arena, Kronoparken, Karlstad

FRÅGOR? hans.kvarnstrom@kau.se eller 0768-404 606 eller ata.zumati@abf.se eller 010-709 97 72

KLAPPAR SOM GÖR GOTT

I SVENSKA KYRKANS GÅVOSHOP kan du köpa hygienpaket, fritidsaktiviteter, skolrening, ledarutbildning och mycket annat som hjälper barn och andra utsatta människor i världen till ett tryggare liv.

SE MER PÅ: gavoshop.svenskakyrkan.se

Livet värt att leva

DEN 14-17 MARS 2018 är det åter dags för de populära Livet värt att levdagarna. Då bjuder Svenska kyrkan för sjunde gången på fantastiska program om viktiga frågor tillsammans med en mängd olika samverkanspartners och på många platser i stiftet.

Mer information om programmet kommer bland annat i Kyrknytt som delas ut måndagen den 5 mars. ●

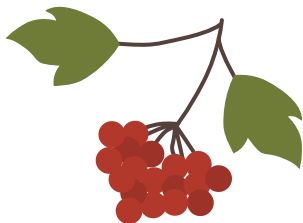
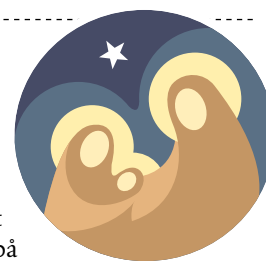
VILL DU SE MER om tidigare års satsningar gå in på www.livetvartattleva.se

Familjeliv och omtanke högst på önskelistan

MER ÄN 80 PROCENT av Sveriges befolkning vet att julen firas med anledning av Jesu födelse. Det visar en Sifo-undersökning som genomfördes på uppdrag av Svenska kyrkan för en tid sedan.

En fjärdedel (25 procent) av befolkningen anger att julen handlar om att köpa och ge julklappar, men endast 13 procent tycker att julen borde handla om det. 36 procent av befolkningen tycker att julen handlar om omtanke om människor utanför familjen som har det svårt. Betydligt fler, 50 procent, anser att julen borde handla om det.

Undersökningen visar också att julen för de allra flesta (89 procent) handlar om att vara med familjen. Det är även vad svenskarna tycker att julen borde handla om (81 procent), och särskilt viktigt är det för åldersgruppen 15-29 år (91 procent). En femtedel (19 procent) tycker att julen borde handla om Jesu födelse. ●

– Att få avslöja allt blev som ett reningsbad. Nu finns det ingenting mer att berätta och inget mer att göra världskrigsrubriker av.

Christer Sjögren har biktat sig i memoarboken "Får jag lov att berätta?"

– Jag har kommit till en ålder då jag vågar stå för vem jag är. Det är en väldigt bra känsla.

"Det var bara error i hela skallen på mig"

----- text MARGARETA JONILSON bild MARIA OBED -----

Livet som dansbandsartist bjuder på många frestelser. Som förgrundsgestalt i ett av Sveriges genom tiderna mest populära dansband, Vikingarna, har Hagforspojken Christer Sjögren utsatts för dem alla: högt uppskruvat tempo, beundrande damer, nära till spriten och tillgång till svarta pengar direkt från kvällens kassa.

Och allt utom det sista har han fallit för. Han har bränt ut sig till kollaps, han har varit otrogen med en kollega och han har trillat dit på för mycket alkohol.

Vi går rakt på det mest känsliga. *Hade du hellre velat att din affär med Lotta Engberg hade förblivit en hemlighet?*

– Nja... nu var ju det aldrig en möjlighet. Vi var lika i ropet bägge två på den tiden och nog så påpassade, och när det kom ut var det rent ofattbart hur media slog upp det. Vid ett tillfälle såg jag fyra löpsedlar på en vecka som hade rubriker i världskrigsformat om detta. Det är ju inte riktigt sunt!

Men om det hade gått. Hade det varit bättre om din fru Birgitta aldrig hade fått veta något? Hade det "skonat" henne, som frågan ofta lyder i tidningarnas samlevnadsspalt?

– Ja, det där har jag ju funderat på förstås. Jag kan tänka mig att den som har haft en tillfällig engangshistoria som inte betydde

någonting kan låta bli att berätta om det för sin partner. Då är det nog bättre att bära på det själv.

– Men i mitt fall var allting så förvirrat. Jag var ju förälskad och visste varken ut eller in. Det var bara error i hela skallen på mig, så jag förhöll mig liksom inte till någonting, jag lät det bara hända och jag vet inte vad jag hoppades skulle ske.

DET SOM SKEDDE, då för snart trettio år sedan, var att hustrun Birgitta efter flera månaders hemlighetsmakeri från Christers sida ställde honom mot väggen:

"Tror du inte jag förstår att du har en annan? Det är Lotta, va? Lotta jävla fyra bugg Engberg!"

Och så var det ju. Och den som vill läsa mer detaljer om detta får göra det i boken, men här kan vi konstatera att makarna Sjögren tog sig levande ur denna prövning liksom Lotta Engberg, även om hennes äktenskap sprack.

– I dag är vi alla goda vänner och jag har jobbat mycket tillsammans med Lotta på senare år – men inte förrän hon faktiskt hade ringt Birgitta och frågat om det var okej för henne att vi stod på scenen tillsammans igen.

Och för att komma tillbaka till frågan?

– Det har stärkt Birgittas och min relation att vi orkade oss i ge-

nom detta tillsammans, så det var bra att det uppdagades. Det tog flera år innan jag hade Birgittas tillit igen, och det förstår jag, men det var värt att vänta på.

– Och jag kommer aldrig att påstå att det som hände hade någonting med Birgittas och mitt förhållande att göra. Vi hade det bra! Men hela mitt liv i övrigt var i olag under de där åren runt fyrtio. Jag hade för många spelningar, var borta hela tiden, drack för mycket och allt bara snurrade. Det slutade med en praktfull fyrtioårskris.

Och med två andra avgörande händelser. Det första var en utmattningskollaps som inträffade under den kaotiska tiden tillsammans med Lotta Engberg.

Efter en extremt intensiv vår med Vikingarna tog Christer lite ledigt, men hann inte slappna av innan han föll ihop och fick åka till sjukhuset i Karlskoga för hjärtundersökning.

OLYCKLIGTVIS VAR DET just det faktum att kollegan, inte hustrun, satt vid hans sida på sjukhuset som gjorde att affären läckte ut till medierna, så istället för den av läkarna anbefallna vilan blev det ännu mer påfrestningar för Christer den sommaren.

– I dag skulle man kalla det en utmattningsreaktion efter all press med både jobb och det privata,

men på den tiden fanns knappt det begreppet.

Det framgår också i boken att även den hårda pressen, och senare även alkoholproblemen, kan sorteras in under begreppet hemligheter. Eller livslögner om man så vill.

– Jag har alltid haft svårt att säga nej till arbete. Den här finlige, mobbade grabben från Hagfors som bor i mig har alltid trott att det ska sluta nästa dag, så därför har det gällt att passa på medan tid är. Jag har också alltid trott att en helt enkelt måste klara av allt själv, utan att be om hjälp, annars är en en mes.

SÅ CHRISTER FORTSATTE att bita ihop och "köra på fälgen", men när ryggen dessutom pajade var det Vikingarnas kapellmästare Jörgen Arnemar som tvingade Christer – och hela bandet – att ta ledigt ett helt år. Som blev tre år. Som blev lite rastlösa för Christer, som då började dricka för mycket.

Den gången kom hjälpen från Kerstin Thunberg, psykolog och medförfattare till Christer Sjögrens förra bok *Med mina egna ord*.

– Hon fick mig att låta på den hemligheten och börja prata om mina alkoholvanor som ett missbruk.

Det som en gång hade börjat som ett i branschen högst norma-

liserat sätt att varva ner efter en spelning med ett glas eller två, eskalerade och blev under Christers värsta livssvacka i början av 1990-talet till ett missbruk, och 1995 skrev han in sig vid en Minnesotaklinik utanför Norrköping och tog itu med saken. Mycket tack vare goda vännen Kerstin Thunberg.

– I dag kan jag dricka lite vin till maten, men mitt liv kretsar väldigt lite runt alkohol. Jag har så mycket roligare saker att tänka på!

JA, DÄRMED HAR VI VÄL betat av det mesta av det sämsta i Christer Sjögrens liv och inte ett smack om allting som har varit så framgångsrikt och fantastiskt, och jag drabbas av dåligt samvete när jag läser igenom texten.

Nu har jag bidragit till att förstärka den hagforsa jantelagen och kanske till och med uppmuntrat till skadeglädje och det är knappast en god gärning.

Å andra sidan, tänker jag sedan, så har jag mött och beskrivit en man som har sett sig själv i ögonen med fel och brister och gjort någonting åt dem. Det är en väl så stark framgångssaga i sig själv. ●

”Den här finnige, mobbade grabben från Hagfors som bor i mig har alltid trott att det ska sluta nästa dag, så därför har det gällt att passa på medan tid är.”

Är det någon skillnad? Egentligen

----- text & bild BÖRGE NILSSON/TEXTRA -----

Nittonåriga Satanay Saleh från Arvika ser ut som Sana, den unga muslimen i den norska teveserien Skam. Jämnåriga Rebecka Johansson påminner mer om de andra karaktärerna i serien. Men eftersom hon också är troende förstår hon Sanas dilemman minst lika bra som Satanay.

– Det är sjalen som folk reagerar på, säger Satanay Saleh när vi går till torget i Arvika för att ta bilder.

Alltid sjalen. Hijaben, det tygstycke som täcker hennes hår när hon är ute bland folk.

Några tittar argt, andra frågar om hon måste ha den för sina föräldrar.

– Ingen verkar förstå att jag bär den för att jag själv vill och inte för att någon tvingar mig, säger hon.

Hon låter som ett avsnitt av Skam, den norska teveserie som förtrollat så många tittare i både Norge och Sverige.

Huvudpersonen i de tio sista avsnitten heter Sana och förklarar i en scen för en kompis hur kränkande det är att alla tror att hon är hjärntvättad eftersom hon vill bära sin hijab.

Karaktären Sana är född i Norge. Satanay är född i Syrien och kom till Sverige som flykting så sent som 2015.

I somras var hon volontärbetare på Koppsängsfestivalen vid Glafs fjorden och arbetade tillsammans med en tio år äldre svensk tjej.

– Hon sa: Du ser ut precis som Sana i Skam. Har du tittat på serien?

Det hade inte Satanay, som haft fullt upp. Två år efter att hon kom till Sverige har hon tuggat i sig hela grundskolan, pratat utmärkt svenska och redan gått en halv termin i Karlstad på Tingvallagymnasiets hotell- och turismprogram.

Sana i teveserien är också duktig, har toppbetyg på ett fint gymnasium. Men när hon pratar med sin kompis Isak så skäms hon. Hon har olovandes gått in på hans dator för att smutskasta en skolkamrat med hjälp av ett memorerat lösenord. Hon har en del att förklara.

Det där, precis som en del annat Sana gör, är rätt obegripligt, tycker Satanay.

Trots att Sana bär hijab, fastar, ber fem gånger om dagen och vill vara en god människa, blir det ibland tvärtom.

– Hon är liksom svag och stark på samma gång. Hon gör saker bara för att hon vill att andra ska acceptera henne och är liksom inte sig själv på riktigt. Hemma är hon en person, ute en annan. Jag tycker det är konstigt.

Det tycker inte Rebecka Johansson.

– Inte ett dugg. Det är det som är att vara tonåring. Man försöker hitta sig själv och då tänjer man lite på gränserna.

Ibland blir det rätt, ibland fel.

– Serien visar hur det kan vara att vara tonåring, säger Rebecka.

Satanay är muslim.

– Jag tror på Allah, men jag är kanske inte så där jättemuslimsk. Det är så många som tolkar min religion på fel sätt, så när svenskar frågar brukar jag inte prata så jättemycket om det, säger hon.

Rebecka från Arvika är kristen och har varit aktiv som ung ledare i Svenska kyrkan sedan hon gick i sjuan. Nu är hon volontär på Stiftsgården i Rättvik.

Satanay kan vara med på en fest men dricker själv inte alkohol. Det gör Rebecka.

Satanay har hårda regler när det gäller sexualitet.

– Jag har bestämt att jag inte vill ha några förhållanden innan jag är säker på att det verkligen är den rätte.

Rebecka tycker inte att hennes religion begränsar hennes kärleksliv. Men att ha en tro gör att hon känner igen många av Sanas funderingar.

– Många kompisar har tyckt det varit konstigt att jag varit aktiv i kyrkan. De har betraktat mig som någon som aldrig kan vara ute och festa som andra unga.

Att en teveserie kan handla om religiösa ungdomars funderingar är betydelsefullt.

– Jag tror och hoppas att ungdomar som sett serien känner att de kan prata om tro på ett nytt sätt, att det startar en tankeprocess som inte fanns tidigare, säger Rebecka.

– Jag tycker kristendom och islam är ganska lika, båda tror på Gud och det finns regler man ska följa som går ut på att man ska vara en bra människa, säger Satanay.

Samma kärna tycker Rebecka att hon hittar lite överallt när hon ser sig om i sin värld. De värderingar hon växt upp med i sin religion finns även i den svenskhet som inte betraktas som religiös.

– Som den gyllene regeln om hur vi ska leva, att alla är lika mycket värda och att alla ska få vara med, säger Rebecka.

Där får hon stöd av Dag Øistein Endsjø, professor i religionshistoria vid Oslo universitet.

Han leder i höst en specialskrivna universitetskurs som heter "Religion i Skam". Han och hans studenter undersöker vilka religiösa uttryck som lever kvar i ett samhälle som Norge eller Sverige.

– Det vi betraktar som sekulariserat är i väldigt hög grad präglad av religiösa föreställningar när vi ser på sånt som sex och heder, förhållandet till föräldrar och barn, religiös identitet och könsroller.

**LÄS
MER**

Läs en längre variant av texten på www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/kyrknytt

Skynda dig att se Skam på SVT Play

Serien Skam handlar om ett gäng gymnasieungdomar på en skola i Oslo och har setts av över en miljon norska tittare. Avsnitten har släppts på nätet och innehåller också de SMS som skådespelarkaraktärerna skriver till varandra i handlingen.

Skam är det mest sedda programmet någonsin både på svenska SVT Play och på den danska motsvarigheten. I årets säsong, som är den fjärde och blir den sista, har muslimska Sana huvudrollen. Men den som vill titta på Skam får skynda sig. Säsong fyra (med muslimska Sana som huvudperson) kan ses till den 14 december 2017.

Rebecka Johansson är kristen, Satanay Saleh muslim. De båda nittonåringarna från Arvika delar erfarenheten att vara religiös i ett samhälle där religion uppfattas som lite konstigt.

Satanay påminner om Sana, Rebecka mer om Noora och de andra etniskt kristna karaktärerna i den norska teveserien Skam.

Särskilt föreställningar kring manlig och kvinnlig heterosexualitet.

– Samtidigt som de unga kvinnorna har mycket sex så hänger hela tiden hotet där om att bli definierad som hora eller lösaktig.

Skilnaderna mot muslimska regler är inte så stora som vi vill föreställa oss.

Svenska kyrkans samordnare för interreligiösa frågor, Peter Lööv Roos, möter ofta liknande tankar. Många identifierar ”de andras” traditioner som religiösa medan ”våra egna” anses vara uttryck av tradition och kulturarv. Ramadan och Eid al-fitr blir religion, medan jul och påsk betraktas som kulturarv.

– Fast att man äter gott och umgås på ett trevligt sätt vid Eid al-fitr kan vara precis lika mycket ett uttryck för tradition som julfirandet är hos oss, säger Peter Lööv Roos.

Att fler svenskar har en bakgrund i andra religioner, främst islam, har breddat Svenska kyrkans syn på ekumenik.

FÖRR VAR DET SAMARBETE med olika kristna samfund. I dag gäller det även andra religioner. Kyrkoordningen, det dokument som styr kyrkans arbete och fastställs av Kyrkomötet talar om en vidare ekumenisk kallelse, som är att verka för ”mänsklighetens gemenskap och världens helande, samt att söka Guds tilltal i mötet med varje människa oavsett religiös tillhörighet”. Ett biskopsbrev från 2012 framhåller den kristna trons särställning i kyrkan, men är öppen för att även andra religiösa traditioner också kan vara vägar till Gud.

Biskopsbrevet slår också fast att vissa religiösa uttryck inte är acceptabla, om än aldrig så ekumeniska. Det kan vara hederskulturer och en patriarkalt förtryckande syn på könen, som kan finnas såväl inom den kristna kyrkan som i andra religioner.

Att vara ung tjej kan vara svårt nog, även utan hederskultur och patriarkalt förtryck.

I Arvika finns Tjejjouren Miriam som en gång startades inom Svenska kyrkan men som nu lever sitt eget liv. Där har Satanay Saleh anmält sig som volontärbetare.

– Jag såg dem på Hamnfesten förra året, säger hon.

Vid årets hamnfest i Arvika var hon en av dem som stöttade andra unga tjejer.

De flesta kontakter får Tjejjouren Miriam via sin chatt. Många hör av sig för att de behöver prata om övergrepp de utsatts för.

– I och med att jag är så ny i Sverige är jag inte med och sköter chatten än. Men jag tycker att projektet är så otroligt bra, tänk att kunna hjälpa andra tjejer som behöver det, säger Satanay Saleh och påminner inte så lite om de norska tonårsflickorna i teveserien Skam. ●

RÄDDAD

av två
snälla
ögon

Kari Rosvalls första minne är från treårsåldern. Då bodde hon på barnhemmet Gerdahemmet utanför Norrköping. Hit kom familjer för att välja ut ett barn – och barnen släpptes in ensamma ett och ett i rummet där familjen ifråga satt.

– När jag kommer in i rummet ser jag en man med de snällaste ögon jag sett, och jag kröp upp i hans knä. Det var bonden Simon från Malexander, som var där med sin hustru Valborg. De var barnlösa och ville egentligen ha en pojke som kunde ärva gården, men Simon sa 'jag åker inte hem utan den här flickan', och så blev det, berättar Kari.

HOS DEN TRYGGA LANTBRUKARFAMILJEN växer Kari upp. Men när hon börjar skolan, får hon känna på andra vuxna människors fördomar och förakt.

– Första skoldagen pekade rektorn och skolfröken ut mig och sa: 'Den här ungen vet vi inte ett dugg om, hon är väl en sån där finnunge'. Då visste jag inte att jag var adopterad, så när jag kom hem frågade jag Simon. Han blev väldigt upprörd och kontaktade skolan.

Simon berättade det han visste för Kari, nämligen att hennes bakgrund var okänd och att ingen visste vilka hennes föräldrar var. Kari fick bära främlingspass, som hon fick visa upp en gång om året för polisen – i skolan.

Trots att Kari gick ut skolan med usla betyg, fick hon jobb som hembiträde hos en disponentfru. Livet gick vidare, Kari läste på Komvux och började jobba på Saab. Med åren växte också Karis nyfikenhet kring det förflutna och hon kontaktade barnhemmet och olika myndigheter. På Länsstyrelsen tipsade en tjänsteman henne om att skriva till Röda Korset. Där fick Kari veta att hon kommit till Sverige från Tyskland med de Vita bussarna, och att hon hade en norsk mamma som fortfarande

levde. Kari lyckades komma i kontakt med henne och åkte med bävan dit. Det visade sig att mamma Åse fött Kari på ett sjukhus som drevs av en tysk läkare och norsk barnmorska, där man hade nära kontakt med Himmler i Nazityskland. Åse fick ligga kvar på sjukhuset en tid och endast tio dagar gammal togs Kari ifrån henne.

– Ingen i mammas omgivning visste ens att hon var gravid, det dolde hon eftersom hon inte var gift. Du kan ju tänka dig vilket trauma, att bära på allt detta. Hon var verkligen en bruten människa av allt som hänt. Det första hon sa var: 'Åh, Kari, har du det bra?' Hon upprepade ofta 'tänk att du lever', och ville att jag skulle sova i hennes säng. Det var något oerhört för henne att hon fick träffa mig igen.

Men om sin pappa fick Kari inte veta något, Karis mamma orkade inte prata om det förflutna. Så även om de båda behöll kontakten ända tills modern gick bort blev det aldrig någon djup och nära relation – sårn var för oläka.

Kari fick också veta att hon hade en äldre halvbror, som hon fortfarande har bra kontakt med. De pratar dock inte om sin mamma, eftersom det är ett smärtsamt ämne för brodern som växt upp hos deras mormor och morfar.

GENOM SLÄKTINGAR fick Kari senare reda på att Åse haft ett hårt liv även efter kriget, eftersom de norska kvinnor som haft kontakt med tyskar blev hatade och bespottade. Hennes bröstvårtor hade klippts bort, om det var tyskar eller norrmän som gjort detta vet ingen. Efter kriget arbetade Karis mamma mycket på kryssningsfartyg, långt borta för att slippa möta hatet.

– Mamma bar på fruktansvärda upplevelser, som hon inte kunde dela med någon eftersom tiden var som den var, och kriget var ett nationellt

När Kari Rosvall var sextiofyra år fick hon veta en fruktansvärd sanning om sitt förflutna: att hon valts ut som en del i nazisternas försök att skapa en "renrasig" människa.
– Jag kidnappades från min mamma när jag var tio dagar gammal, och hon trodde jag var död.

text PERNILLA FREDHOLM bild JOSEFIN CASTERYD

trauma. Att dölja sanningen var hennes sätt att överleva, men det kostade henne oerhört mycket sorg och smärta.

Åren gick, Kari gifte sig, fick en son, och flyttade senare till Dublin med sin make. På ett möte med andra skandinaver träffade Kari en norsk man, något som skulle förändra hennes liv. Han blev nyfiken på hennes bakgrund med tanke på att hon var född 1944 av en norsk mor, och att resten av hennes förflutna var höljt i dunkel. Han berättade för Kari om Lars Borgersrud, som forskat om Lebensborn – nazisternas projekt där tiotusentals barn skulle avlas fram av lämpliga föräldrar för att bli en del av det "rena", ariska rike som skulle bli världens nya herrefolk.

Kari tog kontakt med Borgersrud, som skickade en kopia av sin avhandling där han strukit under ett avsnitt. Kari läste om och om igen, och kunde knappt tro sina ögon: Där stod om en grupp norska nyfödda barn som förts till ett barnhem i Tyskland, och som efter krigets slut överförts till Sverige med de Vita bussarna. Och datumet stämde precis.

– Jag kontaktade olika norska myndigheter och fick till slut fram dokument som visade att jag verkligen var ett Lebensborn-barn och att min pappa var tysk.

PAPPAN UPPGAVS HETA KURT ZEIDLER, men någon information om Kurt Zeidler lyckades Kari inte hitta, kanske var namnet påhittat. Det är heller inte känt om relationen var frivillig från mammans sida.

Insikten om hennes förflutna var en stor chock: Hon var ett av tiotusentals barn som använts som produkter för att tjäna nazismen!

– Och efter kriget var det ju ingen som ville veta av oss, vi var några som skulle gömmas undan och glömmas bort, som om vi vore något skamligt.

På frågan hur hon trots allt kan utstråla sådan livsglädje och styrka, svarar hon att det var en helande kraft och terapi att skriva ner sin historia, som blev boken *Barnet från ingenstans* utgiven på Libris förlag. Hon reser också runt på skolor på Irland och berättar om sin bakgrund och om mobbing.

– För att inte tala om den kraft som jag har i min man, min son, mina vänner och släktingar. Liksom kyrkan där jag är med. Men egentligen blev jag ju räddad redan som liten, av den kärleksfulle bonden Simon och hans fru. Kärleken segrar till slut! ●

Lebensborn

Lebensborn var i Nazityskland ett mänskligt avelsprogram som gick ut på att förädla den ariska rasen för att skapa den ariska elit som skulle leda världens nya herrefolk.

Lebensborn-programmet omhulldades av Reichsführer-SS Heinrich Himmler. Han ansåg att det skulle trygga Tysklands och tyskarnas framtid som världshärskares. Projektet gick ut på att uppmuntra tyska män att sprida sina överlägsna gener och att ge ogifta unga ariska kvinnor möjlighet att föda sina barn i hemlighet. Barnen skildes sedan från sina mödrar och placerades antingen i särskilda Lebensborn-kliniker eller adopterades av ariska familjer, företrädesvis SS-män.

De flesta Lebensborn-kliniker fanns i Norge, eftersom nazisterna där såg de bästa möjligheterna att "förädla" det ariska blodet. Ungefär 8 000 norska kvinnor födde barn under Lebensborn-programmet.

Totalt sett uppskattar man att kanske 10 000–12 000 "tyskerbarn" föddes under andra världskriget i Norge. Dessa barn skulle efter kriget komma att kallas "tyskerunger" och många drabbades av hat, misshandel, låstes in och utsattes för sexuella övergrepp.

Källa: Wikipedia

Det prästen inte pratar om

Dina innersta hemligheter, handlingar som du skäms för, dina tvivel – allt som tynger dig kan du berätta för en präst. Präster har absolut tystnadsplikt och får aldrig någonsin föra vidare vad du har avslöjat, eller ens berätta att ni har haft ett samtal.

----- text ANNIKA N LINDQVIST bild OLLE HALLSTRÖM -----

– Jag tror att det är en stor trygghet för människor att veta att det som har sagts stannar hos mig. Många har sagt till mig att 'det här jag har sagt till dig nu, det är sådant som jag verkligen inte skulle ha berättat för någon annan'.

Det säger Klas Nilsson, som har varit präst i Arvika i mer än fyrtio år. Egentligen har han gått i pension, men arbetar fortfarande som präst ibland.

Tystnadsplikten omfattar inte alla prästens arbetsuppgifter och inte alla möten med människor. Den absoluta tystnadsplikten gäller vid bikt och vid enskild själavård.

Gränsen mellan ett vanligt samtal och själavård är inte alltid knivskarp.

– Jag får göra en bedömning. Det händer att människor börjar prata med mig när vi stöter ihop och att jag efter ett tag känner att det bränner till. Då kan jag fråga 'det här är kanske något som vi ska prata om under tystnadsplikt? Vill du att vi ska göra upp om en tid när vi kan träffas ostört?'

Den som begär enskild själavård kallas med kyrkans term för konfident. Samtalet förs alltid avskilt, men i övrigt kan formerna variera.

– Det är vanligt att personen kommer flera gånger. Ofta händer det något under samtalet som personen behöver tid att reflektera över, och så kan vi träffas igen när det har gått ett tag.

Präster är den enda yrkesgrupp i Sverige som har absolut tystnadsplikt. Även om prästen avsäger sig sitt prästämbete så har hon eller han fortfarande absolut tystnadsplikt om de samtal som ägt rum under bikt eller enskild själavård.

– Vi får inte ens berätta att vi har haft ett sådant samtal. Och ingen kan lösa mig från tystnadsplikten. Inte ens konfidenten själv. Även om konfidenten skulle be mig föra hennes eller hans talan så får jag inte göra det.

Om du får veta att en person har begått ett allvarligt brott får du verkligen inte föra det vidare?

– Det där är en klassisk fråga som konfirmanderna brukar ställa. 'Om en mördare berättar om ett mord, kan du inte ringa polisen då?' Det kan jag inte. Det enda jag kan göra är att i så fall försöka påverka den personen att själv anmäla sig till polisen.

En präst måste vara mentalt förberedd på risken att komma i situationer där plikten att tåga om en människas förtroende kommer att stå emot ett brottsoffers behov av upprättelse och samhällets behov att klara upp brott. I praktiken är sådana situationer ovanliga.

– Det har inte hänt mig särskilt ofta att jag har haft sådana fall.

Under många år var Klas Nilsson sjukhuspräst i Arvika.

– Då förekom det en hel del enskild själavård. Patienter som är inlagda på sjukhus hinner tänka över sina liv. Många kan få stark ångest och känner att de har konflikter eller skadade relationer som de vill försöka reda ut innan livet tar slut.

Själavård och terapi är inte samma sak.

– Jag sysslar inte med terapi, jag kan inte de metoder som en terapeut eller en psykolog använder. Själavård är samtal utifrån den kristna grunden. Jag kan ge andlig vägledning. Jag ser det som att jag får vandra med en människa ett stycke genom livet.

– Ibland får jag hänvisa vidare till en psykolog eller en kurator, om den som söker mig också behöver sådana samtal.

Prästen kan ge råd, till exempel om att konfidenten ska prata ut med den människa som hon eller han vill reparera relationen till.

– Men jag ska inte dyvla på personen min uppfattning om vad som är rätt och fel. Min viktigaste uppgift är att lyssna. Jag lyssnar mycket mer än jag pratar, och så försöker jag bena i det som kommer fram under samtalet.

Upplevelser av att man har svikit andra människor eller blivit sviken dyker upp under själavården.

Men samtalen handlar också ofta om relationen till Gud. Inte minst den som närmar sig livets slut börjar fundera över tro och tvivel.

– Människor undrar 'är det något fel på min tro?', 'kommer jag att komma till tro innan jag dör?'

Det finns statistik över hur många gudstjänster som hålls och hur många vigslar, dop och konfirmationer som förrättas i Svenska kyrkan, men ingen statistik över hur många själavårdssamtal som förs.

– Jag upplever att själavårdssamtalen har ökat i antal. Det beror nog mycket på vad som händer i omvärlden och att människors relationer förändras. Många unga människor kommer i kläm i dagens samhälle, de söker något ställe där de kan få pysa ut allt och veta att det stannar där.

Klas Nilsson tycker att den måttlösa öppenhet som frodas i sociala medier skapar problem.

– Jag tror inte att man ska gå runt och prata om vad som helst med vem som helst. Många ångrar sig senare när de har berättat något för alltför många. Alla behöver inte veta allt om en.

Samtidigt är det tungt att helt ensam släpa runt på hemligheter som man skäms för.

– Människor bär på mycket som de inte skulle behöva bära på. De skulle få mer frihet i livet om de fick prata av sig i förtroende och känna att de blir befriade från skuld.

Den som ständigt får ta emot mörka hemligheter och möta människor i andlig nöd kan inte undgå att själv bli påverkad.

– Som präster får vi handledning. Inte här hemma utan på annan ort, för att vi ska kunna bevara konfidenternas förtroende. Vi får beskriva våra samtal som typexempel och vara noga med att ingens identitet röjs. Man kan gå i handledning både i en grupp och som enskild präst. Vi brukar ha samtal varannan eller var tredje månad och är det något man känner har varit särskilt jobbigt så har man möjlighet att få gå en extra gång.

Den som vill berätta sina hemligheter för en präst behöver inte vara aktivt troende och heller inte medlem i Svenska kyrkan.

Det enda kravet är att den som får enskild själavård inte har en personlig relation till prästen.

– Man ska inte ha själavårdssamtal med sin fru, sin chef eller med grannen. Om någon jag känner privat vill ha ett själavårdssamtal med mig så hänvisar jag till en annan präst. Det är inte Klas som har samtalet, det är prästen, och ytterst Kristi ombud. ●

**LÄS
MER**

Mer fakta om tystnadsplikt hittar du på
www.svenskakyrkan.se/karlstadsstift/kyrknytt

Bikt för förlåtelse. Och försoning.

Efter bikten är skulden borta, utsuddad. Men prästen förmedlar inte Guds förlåtelse mekaniskt.

– Jag har alltid flera samtal med den som vill biktas för att kunna veta att människan är redo att förlåta sig själv för sina handlingar, säger Maria Olofsdotter Bråkenhielm.

----- text ANNIKA N LINDQVIST bild OLLE HALLSTRÖM -----

Maria Olofsdotter Bråkenhielm är församlingsherde och domkyrkokaplan i Karlstads domkyrkoförsamling. Hon tycker att bikten borde uppmärksammas mer.

– Det är nog inte så många som vet att Svenska kyrkan erbjuder bikt. Vi kanske pratar för lite om det stora som bikten innebär.

Gissningsvis är det inte så många som förknippar bikt med Svenska kyrkan. Uppfattningen om bikten kommer ofta från filmer, där maffiabossar slinker in i biktstolen och rabblar upp sina grova brott medan prästen nickar förstrött och säger nåt i stil med ”be tjugo Fader vår, du är förlåten, min son”.

”Löpande band” och ”fabriksförlåtelse”, kallar Maria Olofsdotter Bråkenhielm det för, och understryker att bikten inte på något sätt är så mekanisk.

– Om någon vill biktas så bokar jag in samtal med personen. Ofta brukar det bli tre-fyra samtal innan jag tycker att det är dags för bikt. För att jag ska kunna förmedla förlåtelse måste människan vara beredd att ta emot Guds förlåtelse.

Det händer att prästen och den som vill biktas kommer fram till att samtalen inte behöver avslutas med bikt. Skammen och skulden som en människa burit under lång tid, kan vara en falsk skuld. Kanske är försyndelsen inte så allvarlig som hon har intalat sig, eller kanske är det i själva verket inte alls hon som har gjort fel.

Självavårdande samtal och bikt är inte samma sak som terapi eller familjerådgivning. Men visst kan prästen råda den som biktas att be om förlåtelse inte bara inför Gud utan också till den eller dem som man betett sig illa emot.

– Det kan ju vara så att den som söker sig till kyrkan behöver hjälp av en terapeut eller psykolog, då uppmanar jag dem att söka dit också. Terapi kan också vara ett bra sätt att försonas, men det vi som kyrka erbjuder är något annat. Att försonas på Guds uppdrag är en helig handling, en handling från kyrkans allra äldsta tid.

Bikten och de självavårdande samtal som leder fram till bikten ska hållas ostört. Det är inte ovanligt att samtalen sker vid en dödsbädd, men annars kan de föras till exempel på prästens kontor eller i sakristian.

En del människor har inget emot att personalen på pastorsexpeditionen ser dem på väg till samtalen. För andra är absolut diskretion viktig och då får prästen se till att personen kan ta sig till mötena utan att bli sedd.

– Sista gången vi träffas vill jag att vi ska vara i kyrkorummet, gärna vid altaret. Jag bär stola, som en signal på att jag är präst och frågar: ’Är du redo att förlåta dig själv och låta Guds förlåtelse verka inom dig?’. Jag gör korstecknet, ber en inledande bön och brukar läsa ett bibelord innan jag ber personen stå upp eller falla på knä. I så fall knäböjer

jag vid sidan om och uppmanar ’så bekänn nu din synd inför Gud’.

Så långt följer bikten oftast den ritual som är beskriven i kyrkohandboken. Men den biktandes bekännelse ska helst inte vara en uppläsning av något färdigformulerat.

– Jag tror det är viktigt att få sätta egna ord på det man vill bekänna.

Efter bekännelsen meddelar prästen Guds förlåtelse, ber en tackbön och välsignar människan. Då finns inte den gamla synden och skulden mer.

– En gång på en frisersalong fick jag frågan hur jag kan förlåta synder. Men det är ju inte jag som förlåter, det är Gud. Jag är bara ett redskap.

Maria Olofsdotter Bråkenhielm förespråkar att i samband med bikten utföra något fysiskt, praktiskt, moment för att markera det man gör sig av med.

– För min egen del gjorde jag en vandring på en plats som var förknippad med vissa saker i mitt liv. Jag kände mig genuint tillfreds efteråt, kände att jag hade lämnat det gamla.

I Värmland är det fortfarande ovanligt att människor efterfrågar bikten.

– Men jag upplever att det har ökat något på senare år, och jag tror att det är vanligare i större städer. Jag tror att det har med det mångkulturella samhället att göra, och många har nog förstätt genom filmer att bikten finns.

Någon använder sig av bikten en enda gång för att få göra sig av med sitt livs stora mörka hemlighet. Andra biktas återkommande.

– Och alla har inte behov av bikt. Någon är hjälpt av samtalsgrupper eller av att få ta emot syndernas förlåtelse i gudstjänsten.

– Men om jag har nåt ont som skaver, som äter mig inifrån, då behöver jag hjälp med att få förlåta mig själv för det onda jag har gjort. Försoning är så viktig i våra liv och bikten är en fantastisk gåva. ●

HÄR

är hela listan med forskarnas kategorier

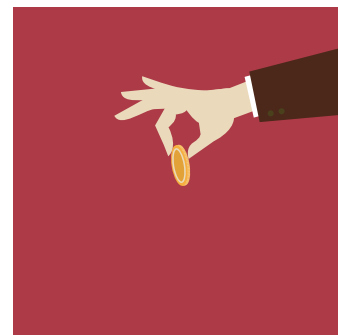
Skadat en annan person
Droganvändning
Ovanor/beroende
Stöld
Gjort något olagligt
Självskada
Abort
Trauma
Lögner
Brutit ett förtroende
Romantiska begär
Romantiskt missnöje
Tankar på att vara otrogen
Emotionell otrohet som flirtande
Sexuell otrohet
Varit den andra kvinnan/mannen i någon annans förhållande
Socialt missnöje (att ogilla en vän)
Fuska på jobbet
Dålig prestation på jobbet
Att man ska fria till någon
En överraskning
En hobby
Ett hemligt förhållande
Detalj om familjen (något du håller hemligt om din familj)
Graviditet
Sexuell läggning
Sexuellt beteende
Att inte ha sex
Preferenser (att låtsas att gilla något du inte gillar)
Tro eller ideologi
Ekonomi
Anställning (hemligt jobb)
Ambition
Annat ovanligt beteende

60% 47% 33%

har ljutit eller begått någon ekonomisk oegentlighet

har brutit ett förtroende

har stulit, haft en hemlig relation eller varit missnöjd med jobbet

Vad berättar du aldrig?

----- text CECILIA HARDESTAM -----

Att ha hemligheter kan vara upplyftande – som att veta om att man är på väg att bli befördrad eller att på tu man hand bestämma dejt med en person som intresserar en. Andra hemligheter är däremot tunga att bära, som att vara otrogen eller göra något olagligt.

Enligt en studie publicerad i *Journal of Personality and Social Psychology* i våras finns det några stycken hemligheter som mer eller mindre alla har, berättar brittiska Independent.

Forskarna som utförde studien började med att samla in och kategorisera 13 000 hemligheter, allt ifrån vita lögner till större och allvarigare hemligheter som missbruk och trauman.

Utifrån de insamlade hemligheterna skapade de 34 kategorier där så gott som alla hemligheterna passade in. Om man till exempel hade stulit från någon eller från ett företag så lades det in under kategorin "stöld".

De 34 kategorierna förevisades sedan för en ny uppsättning försökspersoner.

I genomsnitt visade det sig att varje person hade hemligheter i 13 av kategorierna och att minst fem av hemligheterna var sådana som personen aldrig hade berättat för någon, konstaterar Independent. Har du själv fem hemligheter som är så hemliga?

DE VANLIGASTE HEMLIGHETERNA forskarna fann var: Att ha ljutit eller begått någon ekonomisk oegentlighet. Att ha brutit ett förtroende. Att ha stulit, haft en hemlig relation eller varit missnöjd med jobbet. ●

Berätta, prata, dela! Om vi vågar prata om våld i nära relationer minskar skammen och de som utövar våld kan börja ta ansvar. Ungefär som i höstens nätkampanj #Metoo där kvinnor som utsatts för sexuella trakasserier och våldtäkt vågrade stå ut med upplevt stigma och tystnad.

Internationellt anses Sverige jämställt och vi var först i världen med att förbjuda all form av våld mot barn. Men fortfarande finns mycket att göra. Läs om våld i nära relationer, om Svenska kyrkans skuld och hur kyrkan i dag bidrar till att motverka problemet.

Våga prata om våldet

----- text HELENA SÖDERQVIST -----

Våld i nära relationer är ett folkhälso-
problem. Brottsstatistiken är bara is-
bergets topp.

– Det psykiska och latent våldet är värst
att leva med. Det ger blåmärken på insidan.

Att skrika, skrämmas, visa sitt missnöje, kasta saker i väggen, tafs, kalla sin partner fula ord, hota, tjata sig till sex... i samtliga situationer handlar det om att missbruka makt och utöva våld.

– Våld är så mycket mer än att slå sin fru. Vi måste börja med att kalla saker för sitt rätta namn. Sen kan vi göra något åt det.

Det menar Mats Wilhelmsson och Annelie Larsson på Krismottagning för män i Karlstad, en mottagning som drivs av bland andra Svenska kyrkan. Hon är socionom, han beteendevetare och båda har lång erfarenhet av att arbeta med våldsproblematik.

– Att bara skydda de utsatta räcker inte. Vi behöver jobba med dem som utövar våldet.

Misshandling, våldtäkt och kvinnofridskränkning är de våldsbrott i nära relationer som syns i polisens statistik. Anmälningarna ökar. Brotten ska utredas och den skyldige dömas. Men allt det där andra då, som inte är olagligt men oacceptabelt, hur kommer man åt det?

– Förändringspotentialen finns på utövar-

sidan. Och våldsanvändarna, de är i huvudsak män, säger Mats.

Brottsstatistiken bekräftar bilden. Av dem som dömdes för misshandel förra året var 89 procent män.

– Vi måste rikta insatser mot männen och arbeta förebyggande. De är inga hopplösa fall.

Under lång tid har det mesta arbetet mot våld handlat om att skydda de utsatta.

– Skydd är jättebra och ska självklart finnas, men alla behöver inte skydd. Bilden har varit ensidig vilket gör att många inte känner igen sig i beskrivningen av våld i nära relationer. Det är dags att lägga till fler bilder, säger Annelie.

Hon utvecklar resonemanget och delar in våldet i två grupper. Den intime terroristen, våldsutövaren som är uträknande och kontrollerande, som skapar ett konstant tillstånd av terror i den nära relationen. Men majoriteten betar sig inte på det sättet utan tillhör istället gruppen som tar till våld i en specifik situation. Till exempel när pengarna är slut, bråk uppstår och konflikten urartar. Ofta sker det i kombination med alkohol.

Enligt aktuell forskning står det situationsutlösta våldet för 75 procent av fallen.

– Vi har koncentrerat oss för ensidigt på

den intime terroristen och de som inte känner igen sig i beskrivningen uppfattar inte att problemet med våld rör dem.

Alla utövare begår inte brott, men behöver erbjudas möjlighet att bearbeta vad som hänt för att kunna ta ansvar för sitt beteende. Att börja prata om våld på ett annat sätt är nödvändigt, tror Mats.

– Till exempel att tjatsex är våldtäkt. Vi ska använda rätt ord.

Han tror att det leder till andra sorters diskussioner. Ingen vill vara en våldtäktsperson.

Efter sexualbrott är våld i nära relationer det mest skamliga och skuldtyngda vi kan ägna oss åt.

– Men att söka hjälp och att dela med andra är det första viktiga steget mot förändring.

Krismottagningens modell går ut på att identifiera vad våld är, våga prata om det, ta ansvar och arbeta aktivt för en förändring. Till exempel lära sig att hantera ilska och aggressioner – en långsam men fullt möjlig process, enligt terapeuterna.

Icke-våldsgруппerna där män träffas under 24-veckor och delar erfarenheter, diskuterar vad våld är, dess orsaker och vad det åstadkommer, liksom det egna ansvaret och alternativ till våld ger bäst resultat. ●

Även om attityderna förändrats måste kyrkan se att den varit en del av den kultur som förminskat, trivialiserat och gjort förtrycket osynligt. Det anser Inger Lise Olsen, Svenska kyrkans handläggare för genderfrågor.

Starkt troende stannar längst

----- text HELENA SÖDERQVIST -----

Inger Lise Olsen har jobbat med våld i nära relationer sedan 1990-talet.

– På den tiden vågade jag inte säga till en kvinna som utsattes för våld att hon skulle ta kontakt med en diakon eller en präst.

Det såg så olika ut, vissa församlingar arbetade tillsammans med kvinnojourer och tog tydligt avstånd från våld. Medan andra inte riktigt stod bakom rekommendationen om att ”gå vid första slaget”.

Inställningen att förlåta och börja om var djupt rotad.

– ’Han är snäll ibland och bra med barnen’ var en kyrklig variant man kunde möta, berättar Inger Lise.

Just osäkerheten om var kyrkan stod när det gällde våld i nära relationer gjorde att hon inte vågade rekommendera de utsatta att söka sig dit.

– Det har ändrat sig otroligt. Det är ett helt annat tänk i dag och ett mycket mer öppet samtalsklimat.

Men fortfarande visar statistiken att kvinnor med starka religiösa övertygelser tillsammans med kvinnor från överklassen är de två grupper som sist lämnar ett förhållande där våld förekommer.

Inger Lise tror att tidigare teologiska tolkningar – som att det är ädelt att offra sig och att mannen är överordnad kvinnan – fortfarande påverkar.

– Det är inte på något sätt där kyrkan står i dag, det vill jag verkligen betona, men det finns fortfarande spår kvar av tankesätt som många burit från barndomen. Det tar tid att ändra attityder.

Ibland är vi heller inte medvetna om värderingarnas rotsystem. Inom kristendomen finns föreställningar som försvårat uppgörelsen med våld i nära relationer.

Att offra sig och att förlåta är två upphöjda begrepp i den kristna tron, som särskilt kvinnor tagit till sig. Jesus offrade sitt liv på korset och han bad om förlåtelse för förövarna ”ty de veta icke vad de göra”. Uppmaningen ”att vända andra kinden till” mot våldsverkare är ett annat känt Jesuscitat. Kindvändaren har oftast visat sig vara en kvinna.

Att kvinnan ska ”tiga i församlingen” och mannen ”råda” över sin kvinna är det i stort sett ingen inom den svenska kristenheten som längre hävdar, men kulturen har bidragit till att förminska, trivialisera och osynliggöra förtrycket, menar Inger Lise.

I Lutherska världsförbundets dokument *Kyrkornas nej till våld mot kvinnor*, en handlingsplan som Inger Lise var med och tog fram för 15 år sedan, framhålls att lidandet på korset istället bör tolkas som ett uttryck för att Guds kärlek övervinnet det onda.

– Istället för att identifiera sig med den lidande Kristus kan kvinnorna identifiera sig med den segrande Kristus.

Kyrkornas nej till våld mot kvinnor, med undertiteln *Vad kan vi göra?* beskriver och analyserar mäns våld mot kvinnor och pekar på möjliga vägar ur misshandel och förtryck. 2011 kom motsvarande handlingsplan för sexuella övergrepp. Den bar namnet *Vad gör vi nu? Bemötande och förebyggande av sexuella övergrepp*.

Både problemen och möjliga åtgärder lyftes, men fortfarande finns mycket kvar att göra. Kyrkan ska tala sant om livet och skapa trygga möten för människor.

– Vi behöver signalera det. Och det finns många sätt att ge signaler, säger Inger Lise och exemplifierar: att benämna våld i nära relationer i bön, prata om det och se till att broschyrerna ligger där människor rör sig – i barngrupper, vid dopkaffet, i körlokalen.

Påminnelsen om stöd och hjälp både för dem som är utsatta och dem som utsätter är med andra ord viktigt. Filmprojektet *Se barnen*, som Karlstads pastorat deltar i (se nästa sida), tycker hon är ett utmärkt sätt att signalera.

– Vi ska skapa ett klimat där de berörda får mod att ta upp sin sak. ●

Krismottagning för män

- Öppnade i Karlstad för 11 år sedan.
- Varje år har mellan 100 och 120 män sökt hjälp.
- Hälften av dem som söker har problem med våld.
- Erbjuder enskilda samtal med terapeut samt ickevåldsgrupp.
- Förstärkt sekretess och inga journaler.
- Drivs av Svenska kyrkan, Landstinget i Värmland och kommunerna Karlstad, Hammarö, Kil och Forshaga.
- Öppen för de som bor i någon av de fyra kommunerna.

Kontakt

Krismottagning för män

tel: **054-18 01 54**

e-post: **krismottagningforman@karlstad.se**

SamtalsAkuten

tel: **054-18 00 50**

e-post: **samtalsakuten@karlstad.se**

Mer hjälp

Kvinnofridslinjen

Nationell stödtelefon för den som utsatts för hot och fysiskt, psykiskt och sexuellt våld.

Anhöriga och vänner kan också ringa.

Dygnet runt: 020-50 50 50

Karlstads Mansjour

Erbjuder män i svåra situationer samtal.

Vardagar kl 18-21: 054-15 20 85

Barnens rätt i samhället, BRIS

För unga under 18 år.

Alla dagar kl 14-21: 116 111

Saxat ur Svenska kyrkans handlingsplaner mot våld och övergrepp.

Alla former av våld och övergrepp strider mot kristen människosyn och kyrkans uppdrag.

Därför måste kyrkan ...

... ta problemen på allvar

... vara den svagastes försvarare

... visa respekt för lagstiftningen

... vara en trygg plats

... vara ansvarig för kompetent handläggning.

Filmer som får oss att se

----- text HELENA SÖDERQVIST -----

Ett av tio barn har upplevt våld i hemmet. Det är minst 150 000 barn.

Att bevittna våld kan vara lika traumatiskt som att utsättas för det. Svenska kyrkan i Karlstad deltar i projektet *Se barnen* som vill göra problemet synligt.

– Lyfter vi inte frågan blir det ingen förändring. Vi får aldrig ge upp kampen för barns rättigheter, säger domprost Harald Cohén.

Genom filmens kraft vill *Se barnen* skapa förståelse för och väcka debatt i en komplex samhällsfråga. Karlstads pastorat är en av många samhällsaktörer som bidrar med pengar och fritt får visa de prisbelönta dokumentärerna om barn som växer upp med våld. Satsningen är tänkt både för dem som jobbar inom kyrkan och för allmänheten.

– Vi vill nå så många som möjligt. Som kyrka har vi ansvar för varandra och ska arbeta för en bättre värld. Det är en generell kristen grund.

Våld i nära relationer är ett stort och dolt problem som kyrkan behöver engagera sig i, tycker Harald.

– Det pågår bakom stängda dörrar. Den här gången väljer vi att lyfta barnens situation. Kyrkan som arbetsgivare stöter även på problemet internt.

– Vi är 200 anställda inom pastoratet, klart det finns de som är drabbade. Men det är oerhört skambelagt och inget som det talas om. Det behöver bli en ändring.

Barn som växer upp i de här miljöerna är särskilt utsatta. De riskerar att drabbas av psykisk ohälsa, till exempel depression, ätstörningar, sömnproblem och olika typer av självdestruktivt beteende.

– Barn är försvarslösa. De väljer inte sina liv och de är solidariska med sina föräldrar. I hem där våld förekommer är barnen dubbelt drabbade.

Barnen kan varken söka stöd hos den som är våldsam eller den som blir hotad och tar ofta på sig skuld för det som händer. Dessutom är det juridiska stödet svagt. Sedan 2006 har barnen status som brottsoffer, men inte som målsägande. Det är inte ett separat brott att ett barn är med när till exempel misshandel pågår. Det vill *Se barnen* ändra på.

Genom Film and Tells dokumentärfilmer *Say something* och *My life my lesson* förmedlas starka berättelser om barn som växer upp med våldsutsatta mammor. *Say something* belönades tidigare i år med Kristallen för bästa dokumentär och *My life my lesson* vann priset förra året.

– Tanken är att vi ska visa de här filmerna under temaveckan Livet värt att leva 14-17 mars nästa år då temat är tillit.

Harald Cohén hoppas också kunna ordna en paneldiskussion och föredrag i ämnet våld i nära relationer. ●

Definition av

... våld

Den norske psykologen Per Isdal definierar våld på följande sätt:

”Våld är en handling riktad mot en person som genom denna handling skadar, smärftar eller kränker, får denna person att göra något mot sin vilja eller avstå från något som den vill.”

Våldsformerna brukar delas in i:

- Fysiskt våld

Exempelvis örfilar, dra i håret, knuffa, hålla fast, sparkar, slag mot kroppen, stryptag med mera.

- Psykiskt våld

Hot, kontroll, kränkande och nedsättande ord. Här ingår även latent våld, att leva under risk för nytt våld.

- Sexuellt våld

Påtvingade sexuella handlingar, våldtäkt.

- Materiellt våld

Förstöra inredning, dagböcker, foton med mera.

- Ekonomiskt våld

Tvingas skriva under handlingar, inte få förfoga över egen ekonomi.

- Försummelse

Gäller främst äldre och personer med funktionsnedsättning och handlar om att medvetet ge felaktig mediciner, bristande hygien, lämna utan tillsyn med mera.

KÄLLA: Stockholms läns Operation kvinnofrid

... begreppet våld i nära relationer

Våld i nära relationer inkluderar alla typer av våld mellan närstående – fysiskt, psykiskt, sexuellt, ekonomiskt och materiellt våld. Det gäller både i heterosexuella och samkönade relationer samt mellan syskon och inom andra familje- och släkterelationer.

Den här formen av våld kännetecknas av att den utsatta har en nära relation till och ofta starka känslomässiga band till förövaren. Det försvårar möjligheten till motstånd och uppbrott. Våldet sker vanligtvis inomhus i offrets egen bostad och ökar i allvar och intensitet ju längre relationen pågår.

KÄLLA: NCK, Nationellt centrum för kvinnofrid

Nya, unga ledare på Hammarö

Mängder av cyklar står uppställda runt entrén till församlingshemmet Arken på Hammarö. Den som öppnar och kliver in möts av strofer ur psalm 762: "Bli stilla, låt tystnaden föra dig nära. Närvaron finns där. En kraft som vill bära."

----- text & bild CECILIA HARDESTAM -----

Det är en av de första riktigt kyliga och mörka höstkvällarna och här inne har en stor mängd ungdomar samlats: En av årets konfirmandgrupper, som just i dag lärt sig mer om hur en gudstjänst är uppbyggd, samt årets gäng av unga ledare, det vill säga före detta konfirmander som nu fungerar som faddrar för årets konfirmander. För de unga ledarna är det dags för höstuppstart – för några för första gången, för andra för andra eller rentav tredje gången.

Ida Stäring och Emma Gradén konfirmerade sig i somras och är med på uppstartsträff för första gången. *Varför vill de engagera sig som unga ledare?*

- Vi längtade tillbaka hit till kyrkan, det var så kul att konfirmeras, berättar Ida.
- Man träffas och lär känna nya människor så bra, det blir en annan typ av gemenskap än i skolan när det inte handlar om vanliga lektioner, konstaterar Emma.

Dessutom var det skönt att prata om saker som man sällan pratar om annars: livet & döden, framtiden, hur Gud kan tänkas se ut, säger de.

Så när brevet med inbjudan om att bli ung ledare kom från församlingen nappade de direkt.

Pedagog Lottis Brohede bjuder nu alla att ta plats i den välkomnande soffan där ett stort bullfat troner i mitten. I kväll ska hon berätta lite om årets upplägg och gå igenom det ledarkontrakt varje ung ledare skriver på för att vara förberedd på rollen som förebild för de yngre konfirmanderna.

Då var och en av de 16 ledarna, sju killar och nio tjejer, har kontraktet i hand går de noga igenom det punkt för punkt: Hur gör man till exempel om man får förtroenden som är tunga att bära?

- Ta emot det personen vill berätta men om ni märker att det är allvarliga saker, säg: 'Det här kan jag inte hålla tyst om och jag tror att vi ska gå till Lottis eller någon av de andra vuxna.' Vi anställda är tränade och vet hur man hjälper på bra sätt.

Och om man skulle råka bli kär i någon av deltagarna i gruppen man är ledare i då?

- Vi uppmanar er att varken flirta eller bli kära, men om det händer får ni byta grupp. Det är aldrig bra att leda en grupp där man har en kärleksrelation till någon av deltagarna.

Då kontraktets punkter är avklarade berättar hon om de utbildningssteg som väntar, olika beroende på om man är ledare för första, andra eller tredje omgången.

Första steget handlar om saker som synen på sig själv och andra, ledarrollen, etik kring lekar samt metoder för andakt och gudstjänst. Steg två ger kunskap om gruppdynamik, utsatthet i grupper, rolltaganden och ledarroll, medan steg tre ger fördjupad kunskap om Svenska kyrkan och andra kristna samfund samt tid och utrymme för reflektion över den egna livsresan och den egna tron.

- Varje steg innehåller också utbildningshelger på kursgård och en resa någonstans. I steg tre, som handlar om den världsvida kyrkan har vi under åren som exempel åkt till Rom, vårt vänstift Chelmsford i England och det franska klostret i Taizé. ●

Fakta

Unga ledare finns i många församlingar i Karlstads stift.

Läs mer om hur utbildningen är upplagd på

www.svenskakyrkan.se/karlstadspastorat/unga-ledare

eller kontakta stiftsadjunkt Börje Axelsson,

borje.axelsson@svenskakyrkan.se eller 054-17 24 22

Som unga ledare lär ni er bland annat mer om kristen tro, hur grupper och lek fungerar, berättar pedagog Lottis Brohede, för bland annat Emma Gradén och Ida Stäring samt Victor Jonzen och Filip Adolfsson.

Vad menar han?

----- text SÖREN DALEVI bild TORE ANDERSSON -----

Det är den 19 februari 1546. Martin Luther ligger för döden. De som följer honom vid dödsbädden hör honom mumla Johannes 3:16 upprepade gånger: "Ty så älskade Gud världen att han gav den sin ende son, på det att de som tror på honom inte skall gå under, utan ha evigt liv". På morgonen den 20 februari ger han så upp andan. Men när man förbereder för begravning, hittar man en lapp på hans skrivbord: "Detta är sanningen: Vi är alla tiggare."

Lappen summerar en viktig insikt i Luthers teologi: att vi alla är syndare, "tiggare", och att det är Guds kärlek som räddar oss, inte våra egna prestationer. En hållning som vi på många sätt kan ta till oss även i dag. Men finns det något mer vi kan lära av Luther? Eller är det kanske bäst att begrava honom och gå vidare?

Frågan är svårare att besvara än man kan tro. Först och främst är det viktigt att betona att Luther var en människa med fel och brister och skulle ha värjt sig mot den heroisering av hans person som stundtals förekommit under historien. Samtidigt vore det synd att helt glömma bort honom.

När jag läste teologi i Uppsala under 1990-talet var det normala att man genomförde sina studier utan att läsa en enda bok av eller om Luther. Han behandlades kort när man läste kyrkohistoria, och sedan var det över. Problemet med det förhållningssättet är att det är svårt att förstå norra Europas teologiska karta utan grundläggande kunskap om Luther och reformationen. Och Svenska kyrkan som ett evangeliskt-lutherskt trossamfund blir ännu svårare att förstå.

HISTORISKT SETT KAN man säga att Luther ofta använts som ett smörgåsbord; man har tagit fram och fokuserat på det man själv tyckt bäst om. Tycker man illa om något (till exempel katolska kyrkan eller judarna) har man kunnat citera Luther, tycker man bra om något (till exempel katolska kyrkan eller judarna) har man kunnat citera Luther.

Det finns hittills dags ofattbara 80 000 publicerade sidor av den produktive Luther, och besöker man ett bibliotek som har Luthers

samlade verk brukar det ta en hel vägg i anspråk. Luther var helt enkelt en mycket flitig författare, och intog ofta motstridiga ståndpunkter, beroende på sammanhanget.

DET SPELAR OCKSÅ ROLL om det är den unge Luther, den mogne Luther eller den gamle Luther som man citerar. Med andra ord finns det hos Luther något för alla! Och det innebär både möjligheter och problem. Inte minst måste den som läser och tolkar Luther ta hänsyn till att han levde och verkade vid medeltidens slut, en tid som till stor del var radikalt annorlunda jämfört med vår egen tid.

Dessutom var Luther en sammansatt person. Vissa av hans teologiska insikter och insatser ledde till en demokratisering av religionen och reformerade en kristendom som var i desperat behov av förändring. Hans retorik gick dock lite nu och då, rentav ganska ofta, över gränsen (vilket drabbade alla hans motståndare, oavsett om det var påven, turken eller juden). Ett naivt, glorifierande umgänge med Luther är därför att avråda från.

Istället för att recitera sina favoritcitater av Luther borde man kanske hellre lära av Luthers teologiska betoningar och intentioner. Hit hör hans fokus på Bibeln samt användningen av folklig kultur för att öka kunskapen om tron, något som ledde till en genuin demokratisering av religionen.

Plötsligt var kristendom något som var relevant, viktigt och tillgängligt för den vanliga människan, och inte bara för de religiösa proffsen. Vidare är Luthers sätt att punktera uppblåst präktighet något vi kan ta till oss och lära av.

Hans integritet och hans sätt att stå upp för det han trodde på,

även om det skedde med fara för livet, är andra aspekter. Kanske är det detta som är det relevanta arvet från Luther! Luther ansåg för övrigt att en av hans nära medarbetare, Melancthon, skrev bättre om reformationens teologi än vad han själv gjorde. Sålunda är det kanske Luthers teologiska intentioner – snarare än lösryckta citat – som gör honom intressant för vår egen tid?

INTE DESTO MINDRE vill jag ge ett citat av Luther, som i mycket sammanfattar det han stod för.

Det är hämtat från *Om en kristen människas frihet*, en av Luthers mest betydelsefulla böcker. Där skriver han: "En kristen människa är den friaste herre över allting och ingen underdånig. En kristen människa är den tjänstvilligaste tjänare under allting och alla underdånig."

Vad menar karln?! Jo: genom Guds förlåtelse är människan för-

låten och fri ("ingen underdånig") men samtidigt lever vi inte för oss själva utan för vår medmänniska ("alla underdånig").

På detta komplexa och dubbeltydiga sätt uttryckte sig Luther ofta. Det lilla häftet *Om en kristen människas frihet* är förresten en bra ingång för den som under 2017 vill hinna läsa en bok av Luther. Den är på cirka 50 sidor, lättläst och sammanfattar Luthers syn på den kristna tron, en tro som är "en källa med ett flöde som ger evigt liv".

FÖR INTE SÅ LÄNGE sedan kallade en av hans levnadstecknare honom för "en katastrof i historien om civilisationen i väst". Då handlade det om de religionskrig och den söndring som följde i reformationens efterdyningar.

Andra, och där placerar jag mig själv, ser Luther som en inspirerande teolog, som på ett pedagogiskt sätt demokratiserade religionen för den vanliga människan.

Luther stod med integritet och mod upp för sin tro, med fara för eget liv. Samtidigt går det inte att göra Luther till något helgon – det var han inte – och hade själv inte velat vara. För sanningen om sig själv och om människan fanns på den lilla lappen som man hittade på hans skrivbord. ●

För dig som vill veta mer

Reformationen var ett fenomen som förändrade Europa för alltid. Det förändrade inte bara den religiösa praktiken, utan fick konsekvenser för kultur, skolväsende, statsbildningar och språk. Än i dag kan vi se kulturella skillnader mellan lutherska och katolska länder, som direkt eller indirekt har sin grund i reformationen. Det finns därför skäl att sätta sig in i och fördjupa sig i denna historiska händelse. Här följer några populärvetenskapliga boktips för dig som vill veta mer:

Luther och hans värld av Graham Tomlin

En bok som på ett enkelt och överskådligt sätt redogör för Luther och reformationen. I mina ögon den bästa populärvetenskapliga boken om reformationen som finns på svenska, inte minst på grund av sina många bilder. Finns att köpa vid din lokala församlings bokbord eller på stiftskansliet i Karlstad för 100 kronor.

Frihet, Jämlikhet, Reformation! 500 år med Luther av Per Svensson

En mycket bra och välgjord essäbok om Luther, rekommenderas varmt!

Om en kristen människas frihet av Martin Luther

En text från 1520 som riktar sig mot samtidens läskunniga allmänhet och relativt lätt att läsa och förstå även i dag.

Du kan också besöka Värmlands Museum och utställningen **Det dolda arvet – Martin Luther och Sverige** som pågår till den 11 februari.

Handarbetscafé

15/12 kl 10.00
Mariagården, Skattkärr

Pyssel

Stickcafé

Vi träffas för att sticka, virka, pyssla eller bara umgås.

6/12 kl 10.30 Barnens katedral

Barnens julpyssel

Julpyssel för barn i olika åldrar i sällskap med vuxen. Ingen kostnad. Välkomna.

6/12 kl 16.00-18.30
Norrstrandskyrkan

Skoghalls kyrka

60 år!

Det firar vi med en riktig festgudstjänst.

Rose-Marie Bäckstrand solist, Niklas Lindholm trumpet, Skoghalls kyrkokör samt talare Margareta Renström Lingman och Elisabeth Osbeck Andersson.

Välkommen

3 december 18.00
Skoghalls kyrka

Bistandsfrukost

Julkonsert med Klusterverket och sånggruppen Kräm. Stor frukostbuffé.

Anmälan senast 7/12:
054-14 19 20 eller 054-14 19 48

Kostnad: 100 kr

Intäkterna går oavkortat till vårt Pakistanprojekt.

9/12 kl 9.00

Kronoparkskyrkan

Se, hör och var med i julevangeliet

VÄLKOMMEN PÅ JULVANDRING! I en interaktiv teatervandring får vi höra och se julevangeliet spelas i Västerstrandskyrkans bottenvåning. För alla åldrar. Fri entré. Ingen anmälan.

Var & när:

Onsdag 6/12 kl 18.00, Västerstrandskyrkan

Information:

Charlotte Moberg, 054-14 19 57

charlotte.moberg@svenskakyrkan.se

STILLA STUNDER

MEDITATION

7, 14 och 21/12 19.00

Inte varit med förut? 18.30 börjar vi med introduktion för nytilkomna, Domkyrkan.

VECKOMÄSSOR

Tisdagar

5, 12 och 19/12 9.00 Morgonmässa med frukost, Kronoparkskyrkan.

Onsdagar

6, 13 och 20/12 8.15 Morgonmässa, Västerstrandskyrkan.

6, 13 och 20/12 8.30 Morgonmässa, Norrstrandskyrkan.

12.00 Domkyrkan.

6, 13 och 20/12 17.30 Vikenkyrkan.

Torsdagar

18.00 Domkyrkan.

MORGON- & LUNCHBÖN/ANDAFT

4, 7, 11, 18/12 10.00 Morgonbön/mässa och frukost, Vikenkyrkan.

Onsdagar 12.00 Lunchbön, meditationsrummet, Sjukhuskyrkan.

22/12 15.00 Julandakt i meditationsrummet, Sjukhuskyrkan.

Torsdagar t.o.m. 20/12 11.45

Västerstrandskyrkan.

SÅNG & SAMVARO

20/12 11.00 och 14.00 Vi sjunger in julen tillsammans, samling i huvudentrén på CSK, Sjukhuskyrkan.

21/12 19.00 Sjung julen in, Tomas Bergström sång, Väse kyrkokör, Väse Gospel, Väse Ungdomskör, Väse Voices, SingSing, Väse kyrka.

LUNCHMUSIK

Torsdagar 12.00 Lunchmusik, Domkyrkan.

REGNBÅGSMÄSSOR

Mässan präglas av öppenhet och firas i gemenskap med och för homo- hetero- bi- trans- och queerpersoner. 29/12 19.00 Norrstrandskyrkan.

TAIZÉMÄSSA

6/12 18.30 Taizémässa, Alsters kyrka.

SINNESROGUDSTJÄNST

3/12 18.00 Sinnesrogudstjänst med julbord, Herrhagskyrkan.

MAT, FIKA & GEMENSKAP

5/12 14.00 Äldregudstjänst med julfika, Grava kyrka.

5 och 12/12 12.00 Sopplunch och andakt, Vikenkyrkan.

6/12 12.00 Sopplunch, hemlagad soppa, hembakat bröd, kaffe och kaka, Barnens katedral/Kroppkärrskyrkan.

6/12 12.00 Gröt och skinksmörgås, Kronoparkskyrkan.

6/12 13.00 Kulturcafé – Julmys och musikprogram med Kerstin, Göran och Janne, Barnens katedral/Kroppkärrskyrkan.

7 och 14/12 11.00 Torsdagscafé Titt-in, kaffe och hembakat bröd, Norrstrandskyrkan.

5, 6, 12 och 13 /12 13.00 Kyrköppet, fika, prata eller läs en tidning, Rudskyrkan.

Dansa in advent

4, 11 och 18/12 kl 19.00
Domkyrkan

Heliga danser
– meditation i rörelse

FÖRSTA ADVENT 3 DECEMBER**Gudstjänst/Andakt**

10.00 Gudstjänst med Små & Stora, barnkören Krokajo, Barnens katedral/Kroppkärrskyrkan.

10.00 Adventsgudstjänst, kyrkokören, Västerstrandskyrkan.

11.00 Magnus Lindholm trombon och kyrkokören, kyrkkaffe i församlingshemmet, Alsters kyrka.

11.00 Högmässa, Domkyrkokören och kören Vox Maria, Domkyrkan.

11.00 Anders Persson trumpet, Tonfiskarna, Änglakören och kyrkokören, Grava kyrka.

11.00 Hammarö kyrka.

11.00 För Små & Stora, Herrhagskyrkan.

11.00 Mässa, Skatten – för alla barn, Kronokören, musiker, adventsfika, Kronoparkskyrkan.

11.00 Gudstjänst, Norrstrands kyrkokör, Norrstrandskyrkan.

11.00 Kyrkokörerna, Nyeds kyrka.

11.00 Adventsgudstjänst, Resonans och Sånglusten, adventskaffe, Vikenkyrkan.

11.00 Adventsgudstjänst, Väse kyrkokör, Björn Andersson sång, Ludvig Sjöstedt trumpet, kyrkkaffe, Väse kyrka.

15.00 Högmässa med EFS, Västerstrandskyrkan.

15.00 Adventsgudstjänst, Adventskören, Brasskvartetten, kyrkkaffe, Östra Fågelviks kyrka.

16.00 Gudstjänst, Clas Grumer trumpet, Rudskyrkan.

18.00 Festgudstjänst, Skoghalls kyrka firar 60 års-jubileum, Skoghalls kyrka.

18.00 Musik i Västerstrand, Dagkören och Kvällskören, Västerstrandskyrkan.

ANDRA ADVENT 10 DECEMBER

10.00 Gudstjänst med stora och små, julspel, barnkör, Västerstrandskyrkan.

11.00 Högmässa, Domkyrkan.

11.00 Gudstjänst med nattvard, Grava kyrka.

11.00 Luciagudstjänst, Kronoparkskyrkan.

11.00 Ekumenisk gudstjänst, Lövnäskyrkan, Hammarö.

11.00 Mässa, Hoppets gäng, kyrkkaffe med lotterier, Norrstrandskyrkan.

11.00 Högmässa, Väse kyrka.

15.00 Luciagudstjänst, Herrhagskyrkan.

15.00 Gudstjänst med teckenspråk, Vikenkyrkan.

15.00 Gudstjänst EFS, Västerstrandskyrkan.

16.00 Mässa, Rudskyrkan.

18.00 Andrum i advent, Cecilie Højgaard Nielsen flöjt och Eneken Berglund cembalo, Domkyrkan.

18.00 Gudstjänst, Skoghalls kyrka.

TREDJE ADVENT 17 DECEMBER

10.00 Högmässa, Västerstrandskyrkan.

11.00 Högmässa, Domkyrkan.

11.00 Gudstjänst, Hammarö kyrka.

11.00 Musikgudstjänst, Motettsällskapets seniorkör, Herrhagskyrkan.

11.00 Gudstjänst, Kronoparkskyrkan.

11.00 Gudstjänst, kyrkkaffe, Norrstrandskyrkan.

11.00 Mässa i adventstid, Le Petit Coeur, kyrkkaffe, Vikenkyrkan.

13.00 Gudstjänst, Källans vårdboende, Skåre.

15.00 Mässa med julsånger EFS, Västerstrandskyrkan.

15.00 Sjung julen in, Fågelvikskören, Östra Fågelviks kyrka.

16.00 Gudstjänst, Rudskyrkan.

18.00 Musikgudstjänst, Skoghalls musikkår, Skoghalls kyrka.

18.00 Andakt med mindfulness, Västerstrandskyrkan.

SÖNDAG 10/12

11.00 Öppet Luciatåg, kom och var med. Samling 10.15. Gudstjänst efter Luciatåget, pyssel för barnen, tomtegröt och skinksmörgås, Kronoparkskyrkan.

15.00 Luciagudstjänst, Miniorkören, Juniorkören, Voxette, Herrhagskyrkan.

TISDAG 12/12

18.00 Värmlands Lucia, Domkyrkan.

19.00 Luciahögtid, Östra Fågelviks kyrka.

13.30 Ett himla café, Luciatåg med Öppna förskolan, Rudskyrkan.

ONSDAG 13/12

18.00 Luciagudstjänst, barnkören Korallerna, Alsters kyrka.

18.00 Luciatåg med barn från Kroppkärrskolan, glögg och pepparkakor, Barnens katedral/Kroppkärrskyrkan.

18.00 Luciahögtid, Nyeds kyrka.

18.00 Luciahögtid, glögg och pepparkakor, lotteri, Sångfåglarna, Lärkorna, Musicanterna, Ungdomskören, Västerstrandskyrkan.

19.00 Luciahögtid med Väsetraktens barn och ungdomar, Väse kyrka.

TORSDAG 14/12

10.00 Luciahögtid, Vikenkyrkan.

17.00 Vinterfest med Lucia, Tonfiskarna, Änglakören och Lejonkören, Grava församlingshem.

Gudstjänst

Jorden runt med psalmboken

Medverkan av Anna Larsson sång och gitarr, Pasi Pasanen dragspel, Karl Wallmyr trumpet. Må Bra-kören under ledning av Anna Karin Högberg.

Söndag 26/11 18.00 Skoghalls kyrka

Noten – sång i advents- och juletid

Torsdag 7/12 19.00 Hammars gård

Kören Da Capo med musiker sjunger under ledning av Carin Sandberg, allsång, kaffeservering och andakt. Fri entré.

Är du i behov av skjuts? Ring 054-51 24 00 senast kl 12.00 dagen före.

Upplev Betlehem

Julspel med sång och musik. Upplev den magiska julnattens alla sånger vid krubban i Betlehem. Möt ängeln och ängens herdar. Fika i 'De visa kvinnornas krog'.

17/12 kl 16.00 & 17.00, 18 och 19/12 kl 18.00 och 19.00

Barnens katedral/Kroppkärrskyrkan

JULAFTON 24 DECEMBER

Samling/julbön vid krubban

10.00 Barnens katedral/ Kroppkärrs-kyrkan.

10.00 För hela familjen, Rudskyrkan.

10.00 Julaftonskören och Väse Ungdomskör medverkar, Väse kyrka.

10.00 För Små & Stora, Västerstrands-kyrkan.

11.00 Alla barn som vill vara med och sjunga är välkomna till kyrkan kl 10.30 för att öva på sångerna, Alsters kyrka.

11.00 Barnkör medverkar, Domkyrkan.

11.00 Tonfiskarna och Änglaskören medverkar, Grava kyrka.

11.00 Hammarö kyrka.

11.00 Kom och bygg julkrubban tillsammans med oss, Kronoparkskyrkan.

11.00 Sång av barnkör, Norrstrands-kyrkan.

11.00 Alla barn som vill vara med och sjunga är välkomna till kyrkan kl 10.30 för att öva på sångerna, Nyeds kyrka.

Julbön

17.00 Alsters kyrka.

17.00 Domkyrkan.

17.00 Anna Rydberg sång, Hammarö kyrka.

17.00 Peter Boman sång, Norrstrands-kyrkan.

17.00 Sång och musik med familjen Sjöstedt, Östra Fågelviks kyrka.

Julnatt

23.00 Samling Herdarnas äng utanför kyrkan, glögg och pepparkakor, **23.30** Julnattsmässa, familjen Lindholm sång och musik, Kronoparkskyrkan.

23.00 Julnattsgudstjänst i Eumenia-kyrkan, Väse.

23.30 Julnattsmässa, Domkyrkokören, Domkyrkan.

23.30 Midnattsgudstjänst, Grafva kyrkokör, Grava kyrka.

23.30 Midnattsmässa, Niklas Lindholm trumpet, Margareta Jonasson flöjt samt Viva Voce, Skoghalls kyrka.

JULDAGEN 25 DECEMBER

Julotta

7.00 Alsters kyrkokör, Peter Boman sångsolist, Magnus Lindholm trombon, körsång från kl 6.30, Alsters kyrka.

7.00 Högmässogudstjänst, Domkyrkan.

7.00 David Andersson trumpet, Grava kyrka.

7.00 Rustan Christensson trumpet och Ida Eckerwall sång, Hammarö kyrka.

7.00 Björn Andersson sång, Väse kyrkokör och Väse gospel, Väse kyrka.

7.00 Kyrkokören, Västerstrandskyrkan.

7.00 Annika Bohlin och Maria Rydberg sång, Älvsbacka kyrka.

9.00 Peter Boman sång, Johan Kunze trumpet, Nyeds körer, Nyeds kyrka.

9.00 Fågelvikskören, Östra Fågelviks kyrka.

11.00 Högmässa, Norrstrands kyrkokör, Norrstrandskyrkan.

16.00 Mässa, Lisa Magnusson sång, Rudskyrkan.

ANNANDAG JUL 26 DECEMBER

10.00 Gudstjänst, Västerstrands-kyrkan.

11.00 Gudstjänst med carols, Domkyrkan.

11.00 Gudstjänst, Norrstrandskyrkan.

11.00 Julens sånger och psalmer, Tisdagsdamerna, Mariagården, Skattkärr.

11.00 Annandagsgudstjänst med grötfest, julgröt med smörgås, sång och gemenskap, Skoghalls kyrka.

11.00 Julens psalmer på Åsbacka, Molkom.

15.00 Julens sånger och psalmer, Peter Boman sång, kyrkans körer, kaffe och julkakor, Vikenkyrkan.

16.00 Vi sjunger julens sånger, Johanna Agnarsson med vänner, Grava kyrka.

10 års-jubileum

för Gemensamt julfrande i Norrstrandskyrkan!
Gratis. Alla är välkomna. Öppet hela julhelgen!

Julafton 24/12
kl 10-18

10.00 Välkommen in
11.00 Samling vid krubban
13.00 Underhållning, julbön
13.30 Mat
17.00 Sång Peter Boman

Juldagen 25/12
kl 10-16

11.00 Högmässa, Norrstrands kyrkokör, därefter julmat och kaffe
13.00 Julstämning i toner, Lisa Magnusson sång, Kajsa Liljegren piano

Annandag jul 26/12
kl 10-15

11.00 Gudstjänst, sång av Anna Lindholm och Anni Naumannsson, Jonny Lindström saxofon, därefter julmat och kaffe
13.00 Sång och musik av familjerna Lindholm & Naumannsson.

SAMTALSAKUTEN

Under jul och nyårshelgerna har vi något begränsad bemanning. SamtalsAkuten är stängd 22/12, Krismottagning för män är stängd 22/12 samt 27-29/12. Telefonsvararen kommer dock att lyssnas av.

SamtalsAkuten tel: **054-18 00 50**
e-post: samtalsakuten@karlstad.se

Krismottagning för män tel: **054-18 01 54**
e-post: krismottagningforman@karlstad.se

JUL ÄNGLARNA

Julänglarna samlar in pengar och presentkort som går till julmat, leksaker och upplevelser till barnfamiljer som inte har råd att fira jul.

VILL DU GE ETT BIDRAG?

Swish: 123 421 98 53

Bg: 5654-9819 Märk med "Julänglarna"

Mer info se facebook.com/julanlarna

RIA/Hela människan

Öppettider julen 2017
Pihlgrensgatan 1

Vecka 51 öppet som vanligt:
Mån-fre 12.00-16.30
Sön 13.00-15.00

24-26/12 STÄNGT
27-29/12 öppet som vanligt
30/12-1/1 STÄNGT

2-4/1 öppet som vanligt
5/1 öppet till 15.00
(mat serveras till 14.00)

Från vecka 2 öppet som vanligt
(Öppettiderna kan komma att ändras)

Karlstads kyrkliga stadsmission
Herrgårdsgatan 7

Öppettider julen 2017:
6/12 Jultallrik 11.00-12.30
13/12 Julgröt 11.00-12.30

22/12 8.00-12.00
23/12-1/1 samt lör 6/1 STÄNGT
5/1 8.00-12.00

From v 2 öppet som vanligt
Vardag 8.00-13.00
lördag 9.00-11.00

Julkonsert

9/12 18.00
Skoghalls kyrka

Rongedal med körer från Hammarö församling
Entré: 200 kr

NYÅRSAFTON 31 DECEMBER

- 10.00** Högmässa, Västerstrandskyrkan.
11.00 Högmässa, Domkyrkan.
16.00 Nyårsbön, Louise Hedberg, Sofia Holmqvist och Joel Holmqvist sång och musik, Kronoparkskyrkan.
16.00 Nyårsbön, Älvsbacka kyrka.
17.00 Ekumenisk nyårsbön, Domkyrkan.
17.00 Nyårsbön, Anna Andersson-Blomqvist sång, Grava kyrka.
17.00 Nyårsbön, Hammarö kyrka.
17.00 Ekumenisk nyårsbön, Väse kyrka.

NYÅRSDAGEN 1 JANUARI

- 10.00** Gudstjänst, efter gudstjänsten brunch, Västerstrandskyrkan.
11.00 Högmässa, Domkyrkan.
11.00 Gudstjänst, Norrstrandskyrkan.
18.00 Ekumenisk gudstjänst, Skoghalls kyrka.

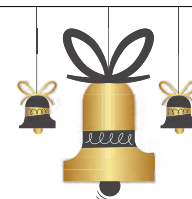
TRETTONDAG JUL 6 JANUARI

- 10.00** Gudstjänst, Västerstrandskyrkan.
11.00 Gudstjänst, Alsters kyrka.
11.00 Temagudstjänst, kören Liitå tå hört knyter ihop tiden från 1:a advent till trettonhelgen, Domkyrkan.
11.00 Gudstjänst, Norrstrandskyrkan.
15.00 Musikgudstjänst – vi sjunger julens sånger, Herrhagskyrkans kör med solister och instrumentalister, Herrhagskyrkan.
15.00 Julandakt med julgransskakning, Vikenkyrkan.
15.00 Missionsfest EFS, Västerstrandskyrkan.
17.00 Musikgudstjänst, Vox Nova, Andreas Jonsson och instrumentalister, Grava kyrka.
18.00 Carols, Nova Cantica, Skoghalls kyrkokör, Skoghalls kyrka.

SÖNDAG 7 JANUARI

- 10.00** Gudstjänst, Västerstrandskyrkan.
11.00 Högmässa, Domkyrkan.
11.00 Gudstjänst, Kronoparkskyrkan.
11.00 Gudstjänst, Norrstrandskyrkan.
11.00 Sammanlyst kontraktsgudstjänst, Nors kyrka.
11.00 Gudstjänst, Väse kyrka.
16.00 Gudstjänst, Rudskyrkan.
18.00 Sinnesrogudstjänst, Herrhagskyrkan.

konserter

KULTURSKOLANS ADVENTSKONSERT

2/12 18.00 Domkyrkan.

ADVENTSCAROLS

3/12 18.00 Vox Maria och Domkyrkokören, Eneken Berglund orgel, Jörgen Martinson dirigent, Domkyrkan.

ADVENTSKONSERT

4/12 18.00 Geijerskolans kammarkör, Västerstrandskyrkan.

JULKONSERT

6/12 18.00 Barnkören, Kronoparkskyrkan.

JULKONSERT

9/12 18.00 Heatlandboyz, Fredrik Frippe Myrer, Kevin Björk Nordlund, Erik Lihm, Älvsbacka kyrka.

JULKONSERT GOBA GOSPEL

10/12 18.00 Alsters kyrka.

JULKONSERT

15/12 19.00 Alsters och Nyeds kyrkokörer, Pär Kunze flöjt och saxofon, Johan Kunze trumpet, Tove Fjällborg cello, Alsters kyrka.

KAMMARKÖRENS JULKONSERT

16/12 18.00 Hammarö kyrka.

JULKONSERT

17/12 16.00 och 19.00 Hannes Öberg sång, Grafva kyrkokör, instrumentalister, Grava kyrka.

JULKONSERT

17/12 18.00 Alsters och Nyeds kyrkokörer, Pär Kunze flöjt och saxofon, Johan Kunze trumpet, Tove Fjällborg cello, Nyeds kyrka.

HÄNDEL – MESSIAS DEL 1

17/12 18.00 Konsert med Domkyrkokören och kören Vox Maria samt orkester under ledning av domkyrkokantor Eneken Berglund, Domkyrkan.

JULKONSERT CLAVINOVA & SÅNGKOMPAANIET

18/12 19.00 inträde, Rudskyrkan.

JULIG OPERAKVÄLL

19/12 18.00 Sabina Bisholt sopran, Rebecca Fjällsby mezzo, Hannes Öberg baryton, Helena Strömberg piano, Norrstrandskyrkan.

ORGELKONSERT

26/12 18.00 Domkyrkan.

PLUNDRING

JULGRANS

6 januari 15.00

Gudstjänst med julgransskakning
Mariagården, Skattkärr

6 januari 15.00

Julandakt med julgransskakning
Vikenkyrkan

14 januari 10.00

Gudstjänst för små och stora med
efterföljande julgransplundring,
fiskdamm och dans kring granen.

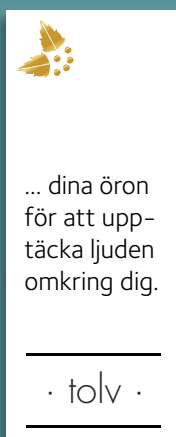
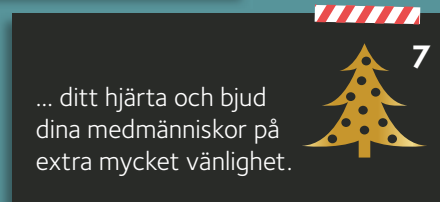
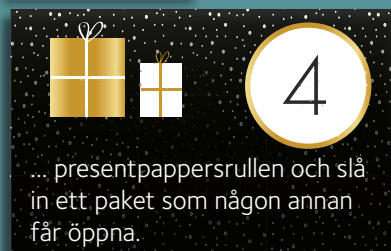
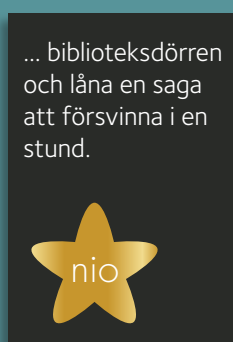
Västerstrandskyrkan

Domkyrkans
öppettider

Mån-ons, fre 9-16
tors 9-19, lör 10-16,
sön 10-18

DEN ALTERNATIVA ADVENTSKALENDERN 2017

ÖPPNA...

Öppna för nya möjligheter att vara omtänksam mot dig själv och andra – kalenderns luckor har du redan i ditt hem.

Idé och text: Louise Hedberg

